

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ

БАВРЕНІЮК Сергій Анатолійович

УДК 351.851:378.1(477)

**МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ РЕФОРМУВАННЯМ
ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ**

25.00.02 – механізми державного управління

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора наук з державного управління

Харків – 2021

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Національному університеті цивільного захисту України.

Науковий консультант доктор наук з державного управління, професор **ДОМБРОВСЬКА Світлана Миколаївна**, Заслужений працівник освіти України, начальник навчально-науково-виробничого центру Національного університету цивільного захисту України.

Офіційні опоненти: доктор наук з державного управління, професор **ПАРУБЧАК Іван Орестович**, завідувач кафедри публічного управління та адміністрування Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. З. Гжицького;

доктор наук з державного управління, доцент **АЖАЖА Марина Андріївна**, доцент кафедри менеджменту організацій та управління проектами Інженерного навчально-наукового інституту Запорізького національного університету

доктор наук з державного управління, професор **КРУТІЙ Олена Миколаївна**, професор кафедри політології та філософії Харківського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України.

Захист відбудеться «07» травня 2021 р. об 11.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.707.03 Національного університету цивільного захисту України за адресою: 61024, м. Харків, вул. Лермонтовська, 28, ауд. 3 (1-й поверх).

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного університету цивільного захисту України за адресою: 61023, м. Харків, вул. Чернишевська, 94.

Автореферат розісланий «07» квітня 2021 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Н.С. Грабар

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. В останні роки система освіти значно відстає від вимог ринку праці та, орієнтуючись на кон'юнктуру професій й спеціальностей, створює надлишок випускників по окремих із них, а це породжує відсутність здорової конкуренції та призводить до росту соціальної напруженості.

Освітня сфера потребує відповідного управлінського впливу зі сторони державних органів та посадових осіб. Тому управління системою освіти повинно здійснюватися системно й в рамках цілісної, досить продуманої стратегії.

Теперішній стан системи вищої освіти та режим її функціонування визначається суспільством завдяки цілям та завданням, які воно ставить перед даною системою стосовно очікуваної якості навчання та виховання молодого покоління, а також рівня їхнього індивідуального розвитку й соціалізації, рівня підготовленості до життя та у виробничій діяльності.

В Україні, з врахуванням формування інноваційних векторів розвитку економіки, виникла необхідність реформувати систему вищої освіти, яка виступає однією зі складових економічного зростання нашої держави, будучи при цьому основою для соціального розвитку суспільства й благополуччя його громадян.

Разом з цим освітня система вимагає постійного оновлення технологічної бази, вибору інноваційних методик навчання, а так само адекватної реакції на вимоги мінливого світу та глобальної конкуренції.

Для розвитку системи вищої освіти в сучасних ринкових умовах господарювання, необхідно посилювати увагу до розроблення новітніх методологічних рішень для їх функціонування. Достатню увагу слід приділяти винайденню інноваційних та диверсифікованих джерел й методів фінансування завдяки впровадженню якісних підходів до організації планування доходів та витрат, впровадження сучасних напрямів розвитку закладів вищої освіти.

Що ж стосується державної освітньої політики, то вона, являє собою складне явище, яке відображає процес прийняття державою певних зобов'язань в освітній сфері. Політика в сфері освіти формується на основі цілей держави в галузі освіти, а так само визначається тими діями, які необхідні для досягнення поставлених цілей. Це говорить про те, що освітня політика потребує постійного процесу управління для досягнення співвідношення цілей та дій.

У зв'язку з цим, варто досягати такого співвідношення проведення подальших реформ в освіті й трансформацію всієї системи, котра забезпечить підвищення ефективності використання коштів бюджету при оптимізації структури фінансування системи освіти, виконуючи поряд з цим стратегічні цілі всієї державної освітньої політики.

Вищезазначене обумовлює необхідність розробки дієвих механізмів державного управління розвитком системи вищої освіти на основі вивчення теорії й практичного досвіду провідних розвинених країн світу та нашої держави.

Питання формування освітнього середовища та визначення його сутності й структури, висвітлені в наукових працях В. Александрова, А. Білинського, А. Дегтяря, С. Домбровської, К. Кречетникова, О. Крутій, В. Мороза, Д. Древаля, П. Лернера, Т. Лошакової, В. Огаренка, В. Петровського, Г. Полякової, К. Приходченка, І. Парубчака, В. Сиченка, Charlton B. та ін.

Вивченню механізмів державної політики щодо реформування та модернізації вищої освіти присвятили свої праці наступні вітчизняні вчені: В. Андрущенко, В. Астахова, М. Ажажа, В. Дзюндзюк, Д. Древаль, С. Домбровська, І. Іванюк, Ю. Ковбасюк, О. Комарова, В. Кремень, В. Луговий, Т. Лукін, В. Мороз, Н. Обушна, Drucker P., Birzea C.

Питаннями сутності освітніх послуг, особливостями й проблемами ринкової модернізації сфери вищої освіти в новому макроекономічному середовищі, питаннями управління в сфері вищої освіти, формування стратегій її розвитку (зокрема фінансових) займалися В. Буланова, Б. Генкіна, К. Коліна, П. Покатаєва, А. Тихонова та ін.

Економічні основи удосконалення вищої освіти в умовах становлення економіки знань висвітлювали О. Пащенко, Л. Яковенко та ін. Концептуальні та стратегічні аспекти реформування системи вищої та післядипломної освіти для сталого розвитку певною мірою окреслили В. Баштовий, О. Кацера, Н. Рідей та ін. Проблему модернізації державного управління в контексті європейської інтеграції України вивчали К. Ващенко, Ю. Ковбасюк, М. Михальченко, Н. Обушна, Ю. Сурмін та ін.

Разом з тим, не применшуючи наукової й практичної значущості праць відомих авторів, необхідно звернути увагу на те, що досі залишаються недостатньо опрацьованими питання формування й реалізації механізмів державного управління вищою освітою. Питання оновлення освітнього середовища закладів вищої освіти потребують додаткового дослідження, оскільки спостерігається переосмислення ролі університетів в суспільстві у зв'язку зі стрімким розвитком інформаційних технологій й швидким старінням знань. Відповідно, це зумовлює актуальність та значимість дисертаційної роботи.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано в межах науково-дослідної роботи Національного університету цивільного захисту України за темою: «Розробка механізмів державного управління соціально-економічною сферою та її галузями в контексті забезпечення безпеки українського суспільства» (ДР № 0118U001007), у межах якої дисертант визначив шляхи підвищення ефективності механізмів державного управління реформуванням вищої освіти. Безпосередньо дисертантом здійснено обґрунтування стратегічних напрямів реформування вищої освіти, виявлені особливості формування та

реалізації державної політики в контексті реформування вищої освіти, розроблена модель комплексного механізму державного управління реформуванням вищої освіти України.

Мета і завдання дослідження. Мета дослідження полягає в теоретико-методологічному обґрунтуванні та розробці практичних рекомендацій щодо формування, функціонування та вдосконалення механізмів державного управління реформуванням системи вищої освіти.

З урахуванням визначеної мети дисертаційного дослідження виділено наступні науково-теоретичні, методологічні та практико орієнтовані *завдання*:

- проаналізувати сучасний стан й тенденції розвитку вищої освіти в Україні;
- систематизувати теоретичні підходи державного управління реформуванням вищої освіти;
- здійснити порівняльний аналіз практики державного управління вищою освітою зарубіжних країн і нашої держави;
- з'ясувати специфіку механізмів державного управління вищою освітою;
- виявити інноваційні шляхи підвищення ефективності державного управління розвитком системи вищої освіти України;
- обґрунтувати концепцію управлінського впливу держави на процес реформування вищої освіти;
- удосконалити стратегічні напрями державного управління реформуванням вищої освіти;
- надати пропозиції щодо концепції трансформації державної політики в контексті реформування системи вищої освіти в напрямі євроінтеграції;
- побудувати модель формування та застосування комплексного механізму державного управління вищою освітою.

Об'єкт дослідження – державне управління у системі вищої освіти.

Предмет дослідження – механізми державного управління реформуванням вищої освіти України.

Методи дослідження. Методологічну основу дисертаційного дослідження становлять такі загальнонаукові й спеціально-наукові методи:

- історичний підхід – для характеристики етапів розвитку системи вищої освіти щодо переваги тих чи інших механізмів державного управління;
- метод декомпозиції – для розкриття мети дослідження й постановки завдань;
- абстрактно-логічний метод – для аналізу літературних джерел, теоретичного узагальнення й формування висновків;
- гіпотетико-дедуктивний і аксіоматичний методи пізнання – для обґрунтування й підтвердження правильності методології дисертаційного дослідження;
- метод статистичного аналізу – для з'ясування сучасного стану розвитку галузі освіти;
- метод системно-структурного аналізу – для розгляду структури й

компетенції органів державної виконавчої влади в досліджуваній сфері;

- соціологічний і категоріальний методи – для оцінки значущості впливу окремих факторів на результативність діяльності закладів вищої освіти;

- детермінантний метод аналізу – для визначення складових методології державного управління вищою освітою, а саме: категорій, принципів, норм, цінностей;

- метод емпіричного дослідження – для визначення специфіки державного управління розвитком системи вищої освіти на державному та регіональному рівнях;

- порівняльно-описовий метод – для порівняння вітчизняної та зарубіжної практики державного управління вищою освітою на державному й регіональному рівнях;

- структурно-функціональний аналіз – для систематизації складових комплексного механізму державного управління вищою освітою;

- програмно-цільове й індикативне планування – для окреслення перспектив розвитку вищої освіти України.

Інформаційною базою дослідження є нормативно-правові акти Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України, матеріали Міністерства освіти і науки України, наукові публікації українських й зарубіжних вчених щодо реформування й розвитку процесів вищої освіти.

Наукова новизна дисертаційної роботи й отриманих результатів визначається особистим внеском автора у вирішення актуальної наукової проблеми у державно-управлінській галузі відносно теоретико-методологічного обґрунтування й розробки практичних рекомендацій щодо формування і реалізації механізмів державного управління реформуванням вищої освіти. При цьому наукова новизна розкривається у таких положеннях:

уперше:

- запропоновано концепцію удосконалення державного управління реформуванням вищої освіти, яка базується на здійсненні інноваційних перетворень системи вищої освіти, що передбачають необхідність розробки прогнозів, цільових комплексних програм, стратегічного планування з необхідністю дотримання принципів й вимог законів ринку стосовно усунення суперечностей, пов'язаних із задоволенням соціальних запитів, що формуються в усіх прошарках суспільства й різних галузях промисловості;

- розроблено модель комплексного механізму державного управління реформуванням вищої освіти, яка являє собою систему нормативно-правових, організаційно-управлінських, фінансово-мотиваційних, стратегічних та інноваційно-інформаційних засобів цілеспрямованого впливу органів державного управління, в якому показані цілі, рішення, дії та результати. Новітній комплексний механізм державного управління визначається сферою в якій застосовується й буде змінюватися від особливостей даної сфери;

- структуризовано методологічні основи підвищення ефективності державного управління розвитком системи вищої освіти України. При цьому процес підвищення ефективності забезпечується відкритістю освіти до зовнішніх запитів, застосуванням проектних методів, конкурсного виявлення й підтримкою лідерів в сфері освіти, успішною реалізацією новітніх підходів на практиці, адресністю інструментів ресурсної підтримки й комплексним характером прийнятих рішень, що дозволить здійснити модернізацію закладів вищої освіти через удосконалення змісту й практики використання механізмів державного управління системою вищої освіти на державному й регіональному рівнях.

удосконалено:

- механізм державної підтримки інтеграції освітнього середовища України до європейського освітнього простору, який включає: виявлення освітніх розривів; напрями імплементації освітніх стандартів; моніторинг ринку праці; навчання викладачів й підготовку освітніх кадрів; сукупність організаційних, адміністративних, економічних, інформаційних заходів підтримки освіти;

- шляхи виявлення особливостей інноваційних підходів до державного управління реформуванням вищої освіти. У цілому світі проходить розвиток суспільства, який супроводжується новими тенденціями, котрі характеризуються періодом глибинних змін як у світовій освіті, так й у вітчизняній. Зокрема ми говоримо про процес глобалізації, характерними властивостями якого є зростання попиту на вищу освіту, який носить масовий характер. Виявлено, що визначальними характеристиками новітнього кваліфікованого працівника будуть самостійність, нестандартність мислення й дія в різних ситуаціях, ефективне вирішення професійних та життєвих завдань різного роду й рівня, можливість бути суб'єктом професійного розвитку та якісний механізм академічної мобільності;

- методологію побудови комплексного механізму державного управління реформуванням вищої освіти, який складається з нормативно-правового, організаційно-управлінського, фінансово-мотиваційного, стратегічного та інноваційно-інформаційного компонентів на державному й регіональному рівнях, та який орієнтований на підтримку ефективної взаємодії органів виконавчої влади, профспілок, об'єднань роботодавців й інших громадських об'єднань за принципами партнерства в напрямі забезпечення належного функціонування системи вищої освіти з метою забезпечення збалансованого задоволення інтересів її суб'єктної та об'єктної підсистем й налагодження зворотного зв'язку між виробництвом й освітою

дістали подальшого розвитку:

- сутнісна характеристика поняття «державне управління реформуванням вищої освіти», що ідентифіковано як організований загальнодержавний процес цілеспрямованого вироблення, ухвалення й реалізації механізмів організаційного і координаційного характеру на освітні зміни в системі

підготовки майбутніх фахівців у закладах вищої освіти, які спрямовані на реформування освіти шляхом трансформації нормативно-правового забезпечення освіти й повноважень виконавчої влади у сфері освіти з метою забезпечення соціальної стабільності, економічного добробуту й культурного розвитку держави, її конкурентоспроможності на міжнародній арені;

- критерії для визначення взаємодії в галузі підготовки класифікованої робочої сили за рахунок кластеризації сфери освіти. У даному випадку такий підхід допоможе підвищити конкурентоздатність на регіональному й національному рівнях, підвищити ріст інноваційного потенціалу, розвивати малий й середній бізнес у сфері освіти та підготовки кваліфікованих працівників. Саме кластерний підхід є засобом не тільки досягнення мети, що ставилась, а також інноваційним підсиленням, яке представляє собою дієвий засіб, що є стимулом регіонального розвитку, дозволяє отримати мультиплікаційний ефект, котрий приведе до збільшення зайнятості, підвищить рівень заробітної плати, а також відрахувань у бюджет й зростання стабільності у конкуренції областей й держави в цілому;

- систематизація принципів державного управління реформуванням вищої освіти шляхом внесення таких доповнень: моніторинг якості освіти; культура якості, концепція осмислення проблем підвищення якості, автономія закладів вищої освіти; безперервність навчання; новизна в активності учасників кластеру, кластеризація сфери освіти, застосування інноваційних технологій у навчальному процесі; створення єдиного освітнього простору; дотримання академічної доброчесності; збереження національної самобутності, національна кваліфікаційна рамка;

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що основні теоретико-методологічні положення, висновки й рекомендації в дисертації можуть бути використані в процесі вдосконалення та реформування державної освітньої політики, у практичній діяльності центральних й регіональних органів влади щодо розробки стратегій та програм розвитку вищої освіти, а також для підготовки навчальної й методичної літератури. Крім того, результати дослідження можуть бути використані під час підготовки й підвищення кваліфікації державних службовців, у роботі наукових установ та громадських організацій.

Пропозиції дисертаційного дослідження використано в роботі Департаменту науки і освіти Харківської обласної адміністрації стосовно формування і реалізації комплексного механізму державного управління реформуванням вищої освіти України (довідка від 26.03.2021 № 01-35/1428), у діяльності Управління освіти Луцької міської ради стосовно методології підвищення ефективності діяльності кадрового складу вищої освіти в умовах реформування (довідка від 22.09.2020 № В-123/16.2-20), а також Відділу освіти Пустомитівської міської ради стосовно управлінського аспекту щодо обґрунтування стратегічних напрямів реформування освіти на сучасному етапі (довідка від 25.02.2021 №105).

Крім того, результати дисертаційного дослідження можуть бути

використані у навчальному процесі Національного університету цивільного захисту України по підготовці магістрів зі спеціальності «Організаційно-правові засади державного управління» (акт від 14.12.2020 р. № 32).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є одноосібно виконаною науковою працею, в якій викладено авторське бачення впливу державного управління на розвиток сфери вищої освіти. Положення, висновки та рекомендації, що викладені в дисертаційному дослідженні, ґрунтуються на результатах, отриманих особисто дисертантом.

У працях, опублікованих у співавторстві, дисертантом визначено основні принципи поєднання навчання й виховання здобувачів вищої освіти з загальною й спеціальною фізичною підготовкою та, як вона впливає на здоровий спосіб життя; а також завдання фізичного виховання у закладах вищої освіти; визначено сутність й місце механізмів забезпечення виховного процесу в теорії і практиці вищої освіти; проведено діагностику методичних підходів у дослідженні механізмів виховного процесу у закладах вищої освіти; визначено основні аспекти організаційного механізму державного управління формування виховного процесу у закладах вищої освіти.

Апробація результатів дослідження. Ключові положення й результати дисертаційного дослідження доповідались та обговорювались на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях: XII международной научной конференции «Власть и общество (История, теория, практика)» (Тбилиси, 2018 г.), II Міжнародній науково-практичній конференції «Інноваційні технології в науці та освіті. Європейський досвід» (м. Дніпро-Гельсінкі, 2018 р.), X Міжнародній науково-практичній конференції «Правові аспекти публічного управління: теорія та практика» (м. Дніпро, 2018 р.), VI Міжнародній заочній науково-практичній конференції «Формування ефективних механізмів державного управління та менеджменту в умовах сучасної економіки: теорія і практика» (Запоріжжя, 2018 р.), Міжнародній науково-практичній конференції «Інноваційні економічні механізми для розвитку підприємств, регіонів, країн» (Київ 2019 р.), Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави» (Харків, 2018 р.), Міжнародній науково-практичній конференції «Стратегія якості у промисловості і освіті» (Варна, Болгарія, 2018 р.), Міжнародній науково-практичній конференції молодих учених «Проблеми та перспективи забезпечення цивільного захисту» (Харків, 2019 р.), X Міжнародній науково-практичній конференції молодих вчених «Молоді вчені 2019 – від теорії до практики» (м. Дніпро, 2019 р.), Міжнародній науково-практичній конференції «Державне управління у сфері цивільного захисту: наука, освіта, практика» (м. Харків, 2019 р.), II Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції «Інноваційні технології розвитку особистісно-професійної компетентності педагогів в умовах післядипломної освіти» (2019 р.), I Всеукраїнській науково-практичній конференції «Публічне управління та адміністрування на сучасному етапі

державотворення» (Київ, 2018 р.), III Міжнародній науково-практичній конференції «Інноваційні технології в науці та освіті. Європейський досвід» (Дніпро-Амстердам, 2019 р.), XIII International Scientific Conference Proceeding (Tbilisi, 2019), Міжнародній науково-практичній конференції «Інноваційний розвиток і підвищення рівня спроможності об'єднаних територіальних громад» (м. Дніпро, 2019), Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Державне управління у сфері цивільного захисту: наука, освіта, практика» (Харків, 2020 р.).

Публікації. Ключові положення та результати дисертаційного дослідження викладено автором в 51 науковій праці загальним обсягом 63,2 авт. арк., із них: 1 – одноосібна монографія, 3 – колективні монографії 21 – стаття у вітчизняних наукових фахових виданнях, 5 – статей у наукових періодичних виданнях інших держав, 18 – тез доповідей на конференціях, 3 статті, що додатково відображають результати дослідження.

Структура дисертації. Дисертація складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел й додатків. Сукупний обсяг дисертації становить 427 сторінок, з них 372 сторінки основного тексту. Робота містить 27 рисунків, 10 таблиць та 4 додатки (на 4 сторінках). Список використаних джерел налічує 474 найменування (на 52 сторінках).

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність та розкрито ступінь розробленості теми дослідження; сформульовано мету, завдання, об'єкт, предмет й методи дослідження; з'ясовано зв'язок дисертаційної роботи з науковими програмами, планами, темами; розкрито наукову новизну; показано теоретичну й практичну значимість одержаних результатів, наведено відомості про їх апробацію й оприлюднення.

У **першому розділі** – *«Науково-теоретичні засади державного управління вищою освітою в Україні»* – проаналізовано стан розробки теми дисертаційного дослідження, визначено основні напрями сучасних наукових досліджень щодо обраної теми та сутність реалізації державного управління в системі вищої освіти.

На основі аналізу літературних джерел із досліджуваної проблематики встановлено, що основна увага науковців за тематикою дисертації концентрується навколо питань, які пов'язані із розкриттям поняття даного феномену, акцентуванням уваги на сутності й ролі освіти в соціально-економічному розвитку держави, взаємозв'язку освіти з політикою, освіти й суспільства, освіти й управління, сутнісні характеристики освіти. Дослідниками аналізуються принципи й чинники формування державної освітньої політики, висвітлюється роль держави в управлінні вищою освітою, акцентується увага на інституційно-правовій базі забезпечення державної політики щодо управління вищою освітою, визначаються проблеми, які спонукають органи державної влади до реформування й удосконалення вітчизняної освітньої системи, розкривається зарубіжний досвід формування

й реалізації державної освітньої політики з метою його використання в українській практиці.

Незважаючи на доволі ґрунтовне висвітлення в наукових джерелах різних аспектів державної політики в сфері вищої освіти, поза увагою дослідників залишається цілий ряд проблем, які виникають із введенням в життя інноваційних методів й швидкому розвитку інформаційних технологій. Тому постала необхідність виявити тенденції розвитку освітньої галузі та вплив на неї державної політики в цій сфері.

Під час дослідження встановлено, що сутність державного управління вищою освітою являє собою процес діагностики стану такої системи та виявлення недопустимих відхилень, а також своєчасне формування та проведення управлінських впливів з метою підтримки необхідного стану та режиму функціонування. При цьому управлінські дії мають організаційний напрям в управлінні закладами вищої освіти й розробці рекомендацій науковим установам.

Виявлено, що розвиток системи освіти передбачає чітке визначення цілей й завдань, відповідність організації управління освітою. З одного боку управління освітою є самостійною одиницею в загальній структурі педагогічної діяльності, котра відіграє важливу функцію в розвитку суспільства. З іншого боку управління освітою є складною ієрархічною системою. В якій верхній рівень займає державне управління освітою, на інших рівнях знаходяться органи регіонального й галузевого управління, далі – органи управління закладами вищої освіти. Ще нижче знаходиться рівень, який являє собою управління навчально-пізнавальною діяльністю здобувачів, котрі є невід'ємною частиною науково-педагогічної діяльності професорсько-викладацького складу ЗВО.

Визначено, що важливим моментом в управлінні освітою є державна політика в цій сфері. Мета такої політики полягає в формуванні умов для успішного розвитку кожної особистості й творчої самореалізації усіх громадян України. В останні п'ять років досить багато зроблено в плані демократизації системи вищої освіти й управління цією системою. Вдосконалюється практика щодо варіативності мережі закладів вищої освіти й освітньо-професійних програм. Проходить подальший розвиток й практичне впровадження гуманістичних цінностей освіти, її спрямування на розвиток особистості здобувачів. Всі перераховані позитивні зміни стали можливими за рахунок впровадження цілої низки Законів України та інших нормативно-правових актів Верховної Ради, указів Президента України, постанов Кабінету Міністрів України, котрі впливають й регулюють розвиток сфери освіти в Україні.

Встановлено, що державне управління при формуванні сучасної системи вищої освіти в Україні має ряд особливостей. Державна політика в галузі освіти, як частина складової загальної політики держави, являє собою поєднання теоретичних ідей, завдань та цілей, а також практичних дій, які направлені на розвиток освіти й входять до складу невід'ємної частини

державної політики, котра направлена на розвиток й функціонування системи освіти загалом. Освітня політика держави являє собою діяльність органів державної влади, суспільних організацій для забезпечення підвищення ефективності роботи системи освіти та її функціонування в напрямі досягнення мети освітньої політики у відповідності задачам розвитку суспільства й держави загалом. При цьому основним елементом управління є якість освіти, яка досягається шляхом оптимізації взаємодії усіх факторів й умов, котрі супроводжують освітній процес для досягнення максимального результату. Освітня політика виступає не тільки джерелом, яке визначає цілі управління системою освіти в сфері її реалізації, а також є самим об'єктом управління в області розробки й реалізації функцій державного управління галуззю.

Під управлінням була визначена така функція організованих систем, яка спрямована на забезпечення збереження структури й підтримку режиму діяльності, поряд з реалізацією прийнятих програм й поставлених цілей. При цьому для управління характерним є надання впливу на певну систему для її переходу в новий стан, підтримку в тому чи іншому встановленому режимі.

Встановлено, що головною особливістю управління системою вищої освіти в сучасних умовах є те, що в останні роки цей процес відбувався на рівні освітньої системи. Однак важливим принципом управління вищою освітою на усіх її рівнях повинен бути принцип системності. Характерною особливістю управління новітньою системою освіти є подальший розвиток принципу автономності закладів вищої освіти, покращення можливостей самостійно визначати основні характеристики навчального процесу, методи і технології викладання, структуру кадрового потенціалу, джерела фінансування, контингент здобувачів, та, взагалі, забезпечення якісного освітнього процесу.

Уточнено, що сутність реалізації державного управління в системі вищої освіти полягає в інтеграції в європейський освітній простір, розширенні й поглибленні відносин освіти з європейським освітнім простором й удосконаленні механізмів реалізації державної політики в управлінні системою вищої освіти. Встановлено, що державне управління в системі вищої освіти може реалізуватися за допомогою конкретних методів, важелів та інструментів впливу при підтримці правового, інформаційного, нормативного й фінансового забезпечення (рис. 1).

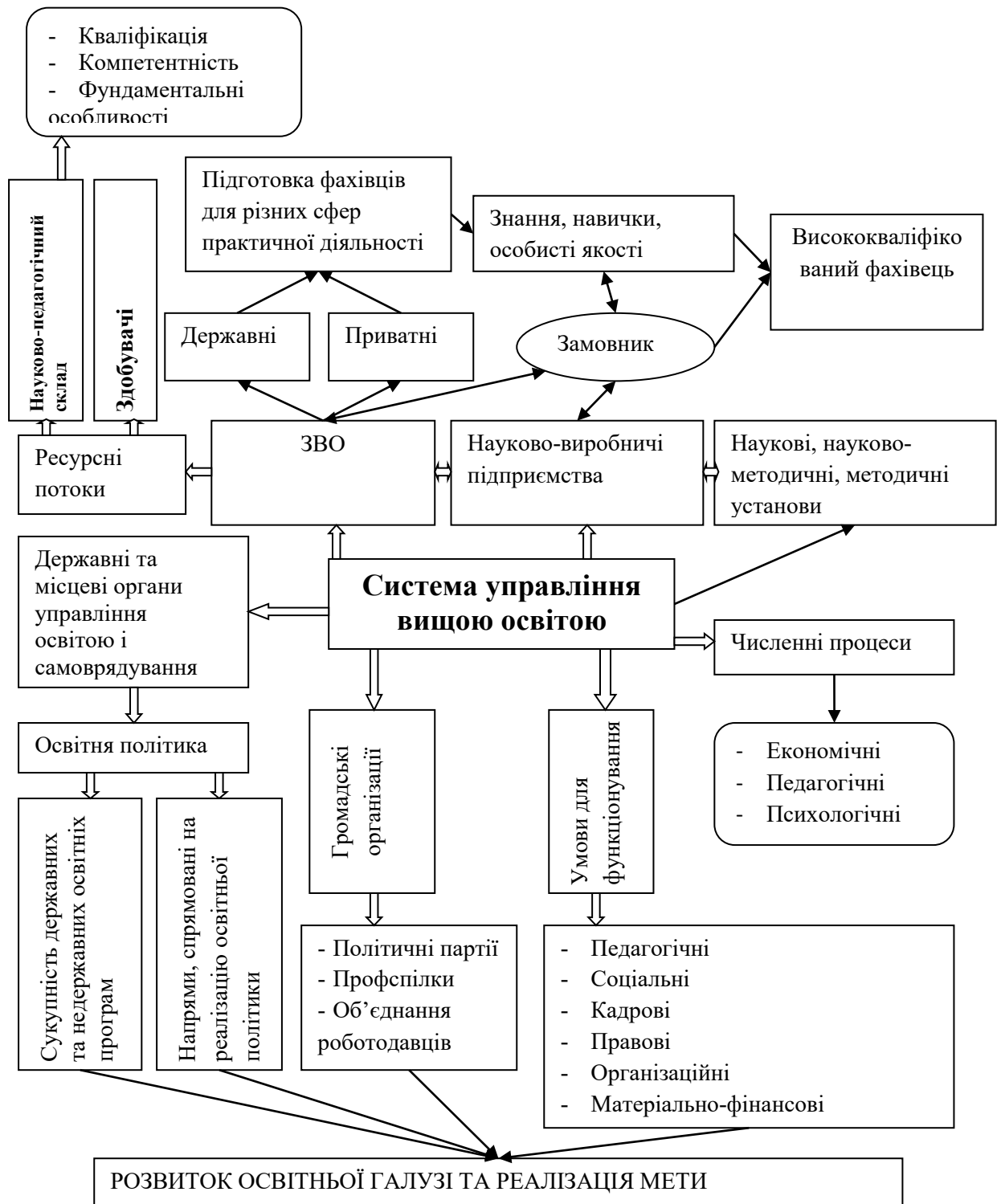

Рис. 1. Система управління вищою освітою
Джерело: авторська розробка

Вивчаючи проблеми й перспективи розвитку вищої освіти в країнах Європи було встановлено, що система вищої освіти в різних країнах розвивається під впливом кількох глобальних чинників, масовості й зростання доступності вищої освіти, що призводить до збільшення кількості здобувачів, глобалізації освіти й посилення міжнародної конкуренції ЗВО, а також інтернаціоналізації. Для останнього десятиліття характерні дві протилежні тенденції в системі управління вищою школою в країнах Східної Європи. З одного боку заклади вищої освіти прагнуть зберегти свою автономію, а з іншого впровадити посилення контролю з боку державних органів за їх діяльністю. Європейська освіта сьогодні схильна до процесу постійного перетворення, метою якого є подолання проблем, які з'являються всередині самої системи, та в процесі інтеграції.

Дані соціальних досліджень говорять про те, що населення Європейського Союзу старіє з двох причин - зниження кількості народжень та збільшення тривалості життя. Така ситуація значно змінює віковий критерій. Так, в період 1950-2050 роки чисельність населення у віці від 15 до 24 років знизиться з 116 до 103 мільйонів чоловік, тоді як у віці від 60 років та старше, навпаки, зросте з 84 до 101 мільйона (рис. 2).

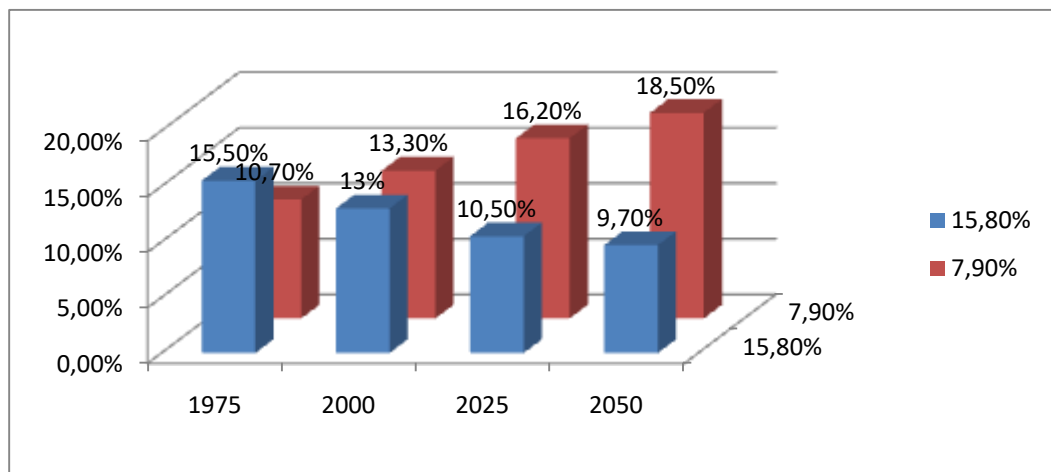

Рис. 2. Прогноз зміни вікового складу населення Європи (1950-2050 рр.) в %

Проаналізовано, що в більшості країн Європи прогнозується суттєве зниження кількості молоді, яка потенційно може претендувати на отримання вищої освіти. Сьогодні 80% студентів в країнах Євросоюзу молодше 25 років, тому демографічні зміни в цій віковій групі мають прямий вплив на зміни попиту на вищу освіту.

Уточнено, що основним двигуном для розвитку стратегічного підходу до інтернаціоналізації європейського освітнього простору протягом останніх тридцяти років є загальноєвропейські наукові й освітні стипендійні

програми, реалізовані завдяки соціально-економічній глобалізації й підвищення ролі знання в суспільстві. Однак універсальної моделі інтернаціоналізації поки немає. Існуючі міждержавні й регіональні відмінності інтернаціоналізації постійно видозмінюються, разом зі змінами в підходах до інтернаціоналізації, які використовуються в різних університетах.

Обґрунтовано, що вища освіта в Європі різниться в залежності від країни й конкретного університету. Однак, незважаючи на різницю форм та методів організації освіти різних держав, їх проблеми в цілому схожі. Безліч фахівців, які займаються проблемами в сфері освіти, виділяють кілька напрямів:

- різноманіття Європи (відсутня єдність етнічного, культурного, соціального, політичного, мовного й освітнього сенсу);
- стрімке старіння населення Європи в цілому, що викликає зростання міграції;
- масове включення мігрантів в освітню систему (проблема міжкультурної взаємодії й мультикультуралізму);
- зниження освітнього рівня.

У зв'язку з цим з'ясовано, що нові реалії розвитку сучасної вищої освіти призводять до необхідності створення адекватної й своєчасної реакції з боку країн Євросоюзу на виклики ХХІ століття, які створюють принципово нову ситуацію в сфері освіти в університетах.

Окрім цього виявлені окремі проблеми в області європейського досвіду організації системи вищої освіти й використання його для України:

- відсутність конкретизованих рекомендацій та рішень щодо адаптації накопиченої інформації й позитивного європейського досвіду системи вищої освіти відповідно до освітнього простору в Україні;
- розходження у єдиному науковому підході до питань показників та критеріїв якості різнорівневих освітніх програм в Україні та Європі.

Разом з цим, з'ясовано, що для розвитку системи вищої освіти в сучасних ринкових умовах господарювання, необхідне розроблення новітніх методологічних рішень для їх функціонування. Достатню увагу слід приділяти винайденню інноваційних й диверсифікованих джерел та методів фінансування завдяки впровадженню якісних підходів до організації планування доходів й витрат, впровадження сучасних напрямів розвитку закладів вищої освіти.

Отже державне управління вищою освітою буде виступати як цілісна, відкрита система з ієрархічною підпорядкованістю й погодженням з центральними органами управління.

У другому розділі *«Методологічні аспекти державного управління реформуванням вищої освіти України»* – визначено методологію підтримки й стимулювання якості вищої освіти й широке впровадження інноваційних освітніх технологій, враховуючи оптимізацію коштів, що інвестовані в освіту, проаналізовано сучасний стан державного управління підготовки

кадрів вищої школи в Україні, окреслено особливості організації наукової роботи студентів в системі вищої освіти України.

При цьому аргументовано, що методологічна складова формування моделі державного управління розвитком вищої освіти простежується в наступних тенденціях:

1. Система освіти стає більш демократизованою, більш доступною для всього населення країни.

2. Для більшості розвинених країн вже тенденцією стало поступове ускладнення систем вищої освіти, винайдення й застосування інноваційних варіантів.

3. Проглядається поступове збільшення ринку освітніх послуг й розширення їх функцій.

4. Освіта стає одним із основних об'єктів фінансування в більшості розвинених країнах світу, відбувається усвідомлення перспективності інвестування у людський капітал.

5. У сфері управління освітою проходить пошук взаєморозуміння між жорсткою централізацією й стандартизацією освіти, з однієї сторони, та повною автономією закладів вищої освіти, з іншої.

6. Усі зусилля спрямовані на удосконалення багаторівневої системи освіти, що зможе забезпечувати досить широку мобільність в темпах навчання та у виборі здобувачів щодо їх майбутньої професії тощо.

Аналіз сучасного стану державного управління підготовки кадрів вищої школи в Україні дозволив зробити висновок про те, що для розвитку сфери вищої освіти в Україні важливою необхідністю є формування професійної компетентності кадрів й керівних кадрів закладів вищої освіти в період інноваційних змін, а також підвищення їхнього профільного рівня. У зв'язку з цим виявлено, що проблемність кадрової ситуації у сфері освіти полягає в тому, що має системний характер, часто однозначний й суперечливий. Серед таких проблемних питань були визначені наступні:

- зниження суспільного престижу науково-педагогічних професій;
- фізичне старіння наукових й науково-педагогічних кадрів;
- перехід молодого й перспективного покоління у комерційні структури або виїзд за кордон;
- низьке матеріально-технічне й науково-інформаційне забезпечення наукової та науково-педагогічної діяльності, тобто обмежена можливість використання сучасної, наукової й методичної літератури, а також професійного спілкування;
- зневіра в підтримці зі сторони держави у розвиток сфери освіти й зниження значимості морально-психологічного чинника.

Разом з цим, можна констатувати, що важливим завданням кадрової політики вищої школи є можливість переходу від статичної моделі до динамічної. Для цього необхідними факторами будуть: прозорість закладів вищої освіти при рішенні кадрових питань, достатня мобільність викладацького складу, відхід від інституту - центризму, зменшення контролю

й опіки викладацького складу зі сторони центральних органів виконавчої влади, забезпечення достатності в оцінці надійності й прозорості процедур, котрі застосовуються під час реалізації кадрової політики в ЗВО. Визначальним фактором неефективної кадрової політики в освітньому просторі нашої держави можна вважати відсутність якісної стратегії розвитку й реформування освітньої сфери. Усі питання, котрі стосуються кадрової політики приймаються окремо від розвитку системи забезпечення якості сфери вищої освіти.

Розглядаючи особливості організації наукової роботи студентів в системі вищої освіти України було визначено, що в закладах вищої освіти сьогодні функціонує два основних види науково-дослідної роботи. Це, зокрема, навчальна науково-дослідна робота, яка передбачається навчальними планами, а також науково-дослідна робота, котра проводиться безпосередньо під керівництвом науково-педагогічних працівників. Одним із інноваційних напрямів в технології навчання є можливість впровадження у навчальний процес індивідуальних навчально-дослідних завдань.

Зазначено, що організація наукової й навчально-дослідницької роботи здобувачів значною мірою впливає на підвищення ефективної професійної підготовки майбутніх висококваліфікованих фахівців в закладі вищої освіти. В першу чергу тому, що дає можливість індивідуалізувати навчання, розвивати особистісно-орієнтоване навчання, розширювати обсяг знань, умінь та навичок студентів та формувати активність, допитливість, розвивати творче мислення, а також спонукати до самостійного розвитку особистості.

У третьому розділі «Оцінка механізмів державного управління реформуванням вищої освіти в Україні» – конкретизовані сучасні аспекти організаційно-правових механізмів державного управління вищої освіти в Україні, які направлені на контроль якості освітніх послуг, уточнено, що для оцінки якості освіти створені окремі структурні підрозділи міністерства освіти і науки й державна інспекція закладів вищої освіти, в обов'язки яких входять наступні функції: моніторинг, ліцензування, акредитація (самого закладу вищої освіти в цілому, та окремо по освітнім спеціальностям), рейтингування, державна атестація випускників та інспектування даних закладів.

Виділені класичні індикатори ефективності освітніх процесів, серед яких наступні:

- співставлення й визнання дипломів та ступенів;
- процентне відношення працевлаштування випускників по окремих спеціальностях;
- середній прибуток, що отримують молоді фахівці протягом перших п'яти років трудової діяльності.

Доведено, що проблема якості освіти, а особливо вищої освіти, виникла у зв'язку з приєднанням нашої держави до європейського освітнього простору. Стало відомо, що визначення якості вищої освіти пов'язане зі спеціальними процедурами, створенням нових установ, метою яких повинна

бути суспільна оцінка якості освітніх послуг, які будуть надаватися. На кожному освітньому рівні – національному, регіональному, рівні закладу вищої освіти, необхідно проводити системне й систематичне дослідження якості освітньої діяльності.

Обґрунтовані напрями державного управління для досягнення якості вищої освіти, а саме:

- визначення поняття якості й національної концепції забезпечення якості освіти в контексті нашої держави;
- формування системи цінностей у вищій освіті відповідно до сучасних європейських практик, які направлені на забезпечення ефективності освіти в умовах вільного ринку на основі трикутника знань «освіта-дослідження-інновації»;
- підвищення мотивації зацікавлених осіб в системі вищої освіти;
- поступовий та паралельний перехід від бюрократичних принципів до прозорих процедур забезпечення якості при участі зацікавлених осіб.

В ході дослідження інституційного механізму управління якістю в сфері підготовки кадрів сучасних закладів освіти в Україні було виявлено, що в даний час майже в усіх університетах й прирівняних до них інших закладах освіти західноєвропейських держав функціонують багатоступінчасті системи підготовки фахівців (бакалаврат - магістратура - докторантура), що відповідає основним принципам євроінтеграції. Визначені функції управління якістю підготовки майбутніх науково-педагогічних кадрів:

- контроль, який передбачає перевірку;
- оцінювання й облік освітнього процесу та його результати, як за кількісними, так за якісними показниками;
- аналіз отриманої інформації, виявлення відхилень й з'ясування причин розбіжності фактичного рівня підготовки майбутніх фахівців та належного;
- планування подальшої управлінської діяльності з метою визначення змісту коригувальних дій й розробки відповідних планів;
- організація, яка полягає в здійсненні запланованих дій й реалізації прийнятих управлінських рішень.

Виходячи з цього доцільним є впровадження наступних умов для забезпечення якості кадрового потенціалу:

- прогнозування перспективності в кадрах відповідних спеціальностей;
- укладання відповідних угод з закладом вищої освіти, зокрема закладами сусідніх регіонів, на підготовку кадрів, забезпечення при цьому можливої цільової квоти для прийому сільської молоді;
- введення цільового прийому за заочною формою випускників педколеджів на програми вищого рівня за державним замовленням, якщо випускник працевлаштовується на роботу в ЗВО;

- модернізація педагогічної й післядипломної освіти педагогів, зокрема оновлення стандартів вищої педагогічної освіти при одночасному посиленні їх психолого-педагогічної складової;

- створення адекватної динаміки розвитку суспільства й освіти безперервної системи підвищення кваліфікації;

- введення новітньої системи атестації педагогічних кадрів, складовою якої є оцінка професійної компетентності, теоретичної підготовки за допомогою зовнішнього оцінювання та оцінки якості роботи педагога, як споживача освітніх послуг;

- формування європейського стилю соціалізації молодшої людини, орієнтація ЗВО на вивчення й впровадження позитивного досвіду ЗВО європейських країн відносно трансформації навчального процесу в напрямі поглиблення соціокультурного змісту освіти;

- застосування нового переліку галузі знань, який направлений на бакалаврську підготовку педагогів й сприятиме впровадженню модульної системи організації навчального процесу, переходу до інтеграції навчальних дисциплін, від колективно орієнтованих форм й методів роботи зі здобувачами до індивідуальних, підготовки висококваліфікованих педагогічних працівників, здатних забезпечувати навчальний процес на різних диференційованих рівнях;

- проведення конкурсів, студентських олімпіад з фахових дисциплін, спеціальностей й напрямів підготовки здобувачів в напрямі науково-дослідної роботи;

- організація роботи з молодими викладачами стосовно адаптації їх до професії педагога шляхом стажування, педагогічного шефства, наставництва, що дає можливість прискорити процес їхнього професійного становлення, виробити власний стиль діяльності.

Вивчаючи економічний механізм державного управління в системі реформування й розвитку вищої освіти в Україні було встановлено, що сучасний етап розвитку передбачає формування професійного ризик-менеджменту у системі вищої освіти, який буде спроможний вирішити існуючі проблеми економічного механізму.

Проведення аналізу сучасного етапу розвитку економічного механізму державного управління уможливило виділення таких проблем:

1. Зниження суттєвої частини висококваліфікованого персоналу, закриття навчальних установ й втрату контингенту разом зі скороченням та втратою фінансових ресурсів.

2. Підсилення процесів соціального відбору й зниження функції соціальної мобільності, суттєві диспропорції на ринку праці, коли переважає безробіття висококваліфікованих робітників й низький рівень оплати праці.

3. Педагогічні втрати, серед яких низька ефективність навчальних технологій, невисокий рівень загальної освіченості й компетентності випускників.

4. Політичні втрати, які проявляються у відсутності престижу національної системи освіти по причині її неефективності й корумпованості разом з наявністю низьких показників у світових рейтингах й непривабливістю для іноземних слухачів.

Також проаналізовані й систематизовані основні ризики, які стоять перед сучасною вищою освітою. Зазначено, що традиційно вся сукупність ризиків поділяється на дві великі групи: зовнішні та внутрішні. Перші з них систематизовані наступним чином: глобалізація, технологічні виклики, політичні, правові, економічні й демографічні ризики. Економічні в свою чергу поділяються на: фінансові, фінансові й фінансові. До групи внутрішніх ризиків віднесені наступні: кваліфікація персоналу, недостатність грошових коштів для розвитку, рівень підготовки абітурієнтів, система управління, а саме: стиль керівництва, орієнтація на новизну, система комунікацій та відносин, а також застаріла матеріально-технічна та навчально-лабораторна база й слабкість маркетингової політики.

У четвертому розділі «Ефективність державного управління реформуванням вищої освіти в Україні» – виявлені проблеми при визначенні особливостей підвищення ефективності державного управління розвитком системи вищої освіти України, а саме:

- протиріччя між аспектами ідентичності й аспектами уніфікації, коли для України важливо використання можливостей та перспектив, які надані процесом інтеграції системи вищої освіти. У зв'язку з цим ігнорування процесу євроінтеграції або нав'язування зовнішніх стандартів вітчизняній вищій освіті не принесуть позитивних результатів, тому альтернативним сценарієм є тільки двохсторонній процес взаємного обліку інтересів, який надає можливість для України адаптувати свою систему вищої школи до європейських стандартів, разом з можливістю виступати як рівний партнер на європейському просторі вищої освіти;

- проблема признання першої сходинки вищої освіти працевлаштуваннями, відсутність комплексної програми по переходу на два цикли й недостатня розробка законодавчої бази, яка забезпечує процес реформування та відсутність додаткового фінансування для створення нових навчальних програм;

- приведення до загальної структури кваліфікацій, так як встановлення зовнішніх зв'язків координації потребує забезпечення пізнаваності елементів інтегруючих систем. Проблеми реструктуризації пояснюються тим, що існуюча система освіти на протязі багатьох десятиліть опиралась на однорівневі програми, при тому, що орієнтувалась на підготовку спеціаліста з вищою освітою, освітня траєкторія якого визначалась на вході у систему при відсутності можливості її зміни у процесі навчання. Головна відмінність багаторівневої системи дозволяє забезпечити можливість виходу із системи на різних етапах з освітніми дипломами різних рівнів;

- відсутність реальних замовників бакалаврів на ринку праці, відсутня чітка визначеність цього статусу, немає законних рамок працевлаштування

випускників бакалаврів на сьогодні, що робить диплом бакалавра практично непридатним.

Виходячи з визначених проблем доцільним є впровадження наступних заходів:

1. Для формування загальної системи кваліфікації кадрів необхідно створення технологій описання програми результатів навчання в закладах вищої освіти, визначення якісних показників на виході й облік вимог до кваліфікації випускника відносно складності освітньої програми й об'єму освітнього циклу.

2. Розробка нової системи кваліфікації кадрів повинна проводитись не тільки самими закладами вищої освіти та Міністерством освіти і науки, а також й Міністерством праці та соціального захисту, регіональними органами управління, працедавцями й науковими працівниками.

3. При структурній перебудові підготовки кадрів проходять певні зміни також у змісті освіти, проте вони не прирівнюються до відмови від накопичення досвіду, а скоріш направлені на удосконалення існуючих навчальних курсів з врахуванням європейських змін у змісті університетської освіти у формі інтеркультурної складової самого процесу навчання. Даний момент сприятиме вбудовуванню у міжнародну структуру вигляду бакалавр/магістр.

Таким чином, варто вести мову про формування державної програми реформування системи вищої освіти в цілому, з гідним фінансуванням зі сторони держави. У сучасних умовах освітніх реформ, з врахуванням певних ризиків, інтернаціоналізація української освіти потребує збалансування зважених технологічних перетворень та збереження традиційної гуманітарної парадигми вже існуючої системи освіти.

Розроблена концепція модернізації освітньої діяльності, яка є однією з основ ефективної діяльності закладів вищої освіти (рис. 3). Вона полягає у тому, що процес модернізації забезпечується відкритістю освіти до зовнішніх запитів, застосуванням проектних методів, конкурсного виявлення й підтримкою лідерів в сфері освіти, успішною реалізацією новітніх підходів на практиці, адресністю інструментів ресурсної підтримки й комплексним характером прийнятих рішень.

Для реалізації поставленої мети визначені наступні пріоритетні завдання:

- забезпечення інноваційного характеру вищої освіти;
- модернізація інститутів системи вищої освіти, як інструменту соціального розвитку;
- формування новітньої системи безперервної освіти;
- підготовка й перепідготовка кадрового потенціалу;
- удосконалення механізмів оцінки якості освітніх послуг.

Для покращення даних задач значною мірою впливає конкурентоспроможність вітчизняної освіти, а також міжнародної, що призводить до підвищення критерію якості надання освітніх послуг й

ефективності системи вищої освіти взагалі. При забезпеченні високої конкурентоспроможності й ефективності вищої освіти буде можливість розширювати й експортувати освітні послуги.

Рис. 3. Концепція модернізації освітньої діяльності
Джерело: авторська розробка

Окрім цього визначено, що для підвищення ефективності всієї системи вищої освіти необхідно працювати в напрямі розвитку ефективної діяльності конкретного закладу вищої освіти, при цьому робити акцент на наступні орієнтири:

- формування системи залучення роботодавців до діяльності закладу вищої освіти при створенні освітніх стандартів й акредитації освітніх програм;
- формування національної кваліфікаційної структури, враховуючи перспективні вимоги інноваційного розвитку економіки й мобільність громадян, оновлення державних освітніх стандартів й програм навчання на основі кваліфікаційних вимог;
- диференціація системи оплати праці науково-педагогічного й адміністративного управлінського персоналу закладів вищої освіти при умові врахування якості й результативності їхньої діяльності;
- розроблення стандартизованої програми підвищення кваліфікації на основі кваліфікаційних вимог до керівників закладів вищої освіти та сертифікації таких керівників;
- формування системи загальнодоступного рейтингу закладів вищої освіти й програм для безперервного навчання.

Дані концептуальні положення будуть слугувати основою при виборі траєкторії модернізації закладів вищої освіти та для цілей державного управління системою вищої освіти.

Визначена методологія підвищення ефективності діяльності кадрового складу вищої освіти в умовах реформування. Пріоритетні напрями роботи у зв'язку з цим виділені наступні:

- необхідно провести аналіз структури посад закладу вищої освіти. Для проведення такого аналізу в якості джерела інформації необхідно використовувати організаційну структуру закладу вищої освіти та затверджений штатний розклад. В результаті аналізу можна побудувати своєрідну структурну схему, де можна буде сформувати категорії персоналу за рівнем кваліфікації й категорії персоналу по функціональним обов'язкам.
- варто згрупувати і відокремити різні категорії персоналу, для котрих розробити спільні або ж специфічні «профілі». Побудова профілів компетенцій буде ефективним інструментом для корегування моделі компетенцій, а також отримання зворотного зв'язку від керівників й ведучих фахівців про застосування даної моделі як інструменту управління кадровою політикою закладу вищої освіти.
- необхідно працювати над розробкою ефективної системи атестації науково-педагогічних кадрів, котрі займають відповідні посади в закладах вищої освіти, при цьому враховувати загальноєвропейські тенденції в системі вищої освіти, де за основу брати нормативно-правову й науково-методичну базу, механізми проведення атестації, критерії, котрі необхідно висувати до викладацького складу й принципи проведення самої процедури атестації.
- необхідно проводити моделювання компетенцій, тобто вимог щодо особливих здібностей фахівця в плані вирішення певного рівня поставлених завдань. Реалізація компетентісного підходу в освітньому просторі приводить до постановки нових завдань перед викладацьким складом

закладу вищої освіти. До таких завдань можливо віднести: розробка нових робочих програм; розробка нових оцінювальних засобів; проведення навчальних занять в форматі компетентісного підходу. В результаті виконання даних завдань з'являється можливість розвивати у студентів компетенції й проводити їх комплексну оцінку. Необхідною умовою при цьому є достатній професійний рівень викладача, тобто його рівень компетентності.

Досягнення вказаних напрямів роботи уможливорює те, що керівництво закладу вищої освіти зможе реалізовувати цілий ряд управлінських функцій, починаючи з відбору претендентів на заміщення вакантних посад та, закінчуючи визначенням оцінки особистісної й професійної відповідальності відповідних співробітників та науково-педагогічних працівників встановленим вимогам, а також окремих параметрів ефективності їхньої діяльності.

У п'ятому розділі «Концептуальні засади удосконалення механізмів державного управління реформуванням вищої освіти України» – обґрунтуванні стратегічні напрями реформування вищої освіти в рамках державноуправлінського аспекту. Визначено, що одне з основних стратегічних завдань - реформування вищої освіти - перехід від кількісних показників освітніх послуг у якісні. Окрім цього, серед стратегічних напрямів реформування були виокремлені наступні:

- забезпечення конституційних прав усіх громадян для отримання якісної вищої освіти, а також рівноправність в можливості отримання освітніх послуг;
- створення системи забезпечення якості вищої освіти, яка буде відповідати рекомендаціям й стандартам європейського освітнього простору;
- інтеграція вищої освіти й науки, яка може досягатися за допомогою підвищення співвідношення та якості інноваційної й дослідницької діяльності в університетах, де важливим аспектом є актуальність змісту вищої освіти та рівень компетентності претендентів, в плані дослідницької діяльності;
- надання закладам вищої освіти розширеної автономії, при якій буде розвинена академічна й частково організаційна складова автономії, університети отримують гарантовані майнові права, право власності на результати наукової діяльності, особливо на ті, які надають послуги по бюджетному фінансуванню;
- вдосконалення структури системи вищої освіти, для цього варто провести структурну перебудову вищої освіти нашої держави й привести її до стандартів Міжнародної стандартної класифікації освіти;
- створення регіональних та інституційних наглядових рад закладів вищої освіти. До складу таких рад будуть входити представники держави, бізнесу й громадськості. Метою цих рад буде моніторинг та аудит ефективної економічної діяльності вишів після їхнього зупинення фінансування з боку держави.

Сформовані стратегічні напрями уможливлюють досягнення наступних положень:

- створення новітньої системи освіти, котра прискорить розвиток людини та її інтелекту;
- покращення ефективності навчання здобувачів усіх рівнів вищої освіти, підвищення конкурентоспроможності сучасної освіти завдяки практичній спрямованості освітніх програм;
- формування збалансованої законодавчої бази в сфері вищої освіти, яка допоможе ефективно реалізувати стратегічні напрями в період реформування;
- успішне реформування вищої освіти та поширення цього досвіду;
- приведення до норм та змісту усіх підсистем освіти.

Сформульовано концептуальні основи модернізації побудови сучасної системи вищої освіти України. Задля її досягнення необхідно дотримуватися наступного:

1. Забезпечувати доступність для кожного члена суспільства усіх форм й типів освітніх послуг, котрі надаються державою.
2. Досягати рівності умов для кожної людини при реалізації її здібностей, таланту, а також її всебічний розвиток.
3. Розвивати гуманізм, демократизм, загальнолюдські духовні цінності.
4. Створити органічний зв'язок освіти з національною історією, культурою та сталими традиціями.
5. Сформувати незалежний освітній простір від політичних партій, громадських та релігійних організацій.
6. Сформувати науковий й світський характер освіти.
7. Розвинути інтеграцію освіти в науку й виробництво.
8. Налагодити взаємозв'язок в плані науки з іншими розвиненими країнами.
9. Досягнення гнучкого й прогностичного характеру в системі освіти.
10. Створити єдність та поступовість, безперервність й різноманітність в системі освіти.

Обґрунтовано, що задля модернізації побудови системи вищої школи варто проводити:

- посилення вже існуючих цінностей й аспектів в системі вищої освіти та реформування підготовки усього українського суспільства до новітніх умов життя, а також інструментів економічного розвитку могутності держави, сприяючих розвитку громадянського суспільства;
- впровадження змін у структуру та зміст навчання, котрі будуть орієнтовані на запровадження нового менталітету, а також компетентності населення, яка направлена на успішний результат в демократичній й правовій державі з керованою ринковою економікою;
- роботу в напрямі зростання міжнародного рейтингу та рівноправної інтеграції вищої освіти нашої держави в світовий та європейський освітянський простір.

Розроблено модель комплексного механізму державного управління реформуванням вищої освіти України. Основою моделі освітнього й інформаційного середовища майбутнього має стати ієрархічна модель особистості, котра буде давати можливість розумно визначати напрями й

темпи розвитку кожної людини та розробляти ефективні методики педагогічного впливу.

Підкреслено, що модель механізму підготовки майбутніх кадрів повинна складатися з таких напрямів як моніторинг потреб абітурієнтів до окремих спеціальностей, професійна орієнтація та професійне самовизначення особистості, моніторинг ринків праці, визначення науково-освітнього, навчально-методичного, психолого-педагогічного потенціалу закладу вищої освіти, включаючи компетентний професорсько-викладацький склад й враховуючи інфраструктуру навчально-виховного комплексу та інноваційні технології навчання (рис. 4). Такий механізм визначення критеріїв для оцінки якості вищої освіти дасть змогу поглиблювати зв'язки з міжнародними освітніми й науковими установами, заохочувати до постійного обміну досвідом сучасних університетів з закладами країн-учасниць процесу євроінтеграції.

Рис. 4. Модель підготовки майбутніх кадрів

Показано, що комплексний механізм державного управління являє собою систему політичних, економічних соціальних та організаційних й правових засобів цілеспрямованого впливу органів державного управління, в якому показані цілі, рішення, впливи, дії та результати, котрий складається з нормативно-правового, організаційного-управлінського, фінансово-мотиваційного, інноваційно-модернізаційного та стратегічного механізмів (рис. 5).

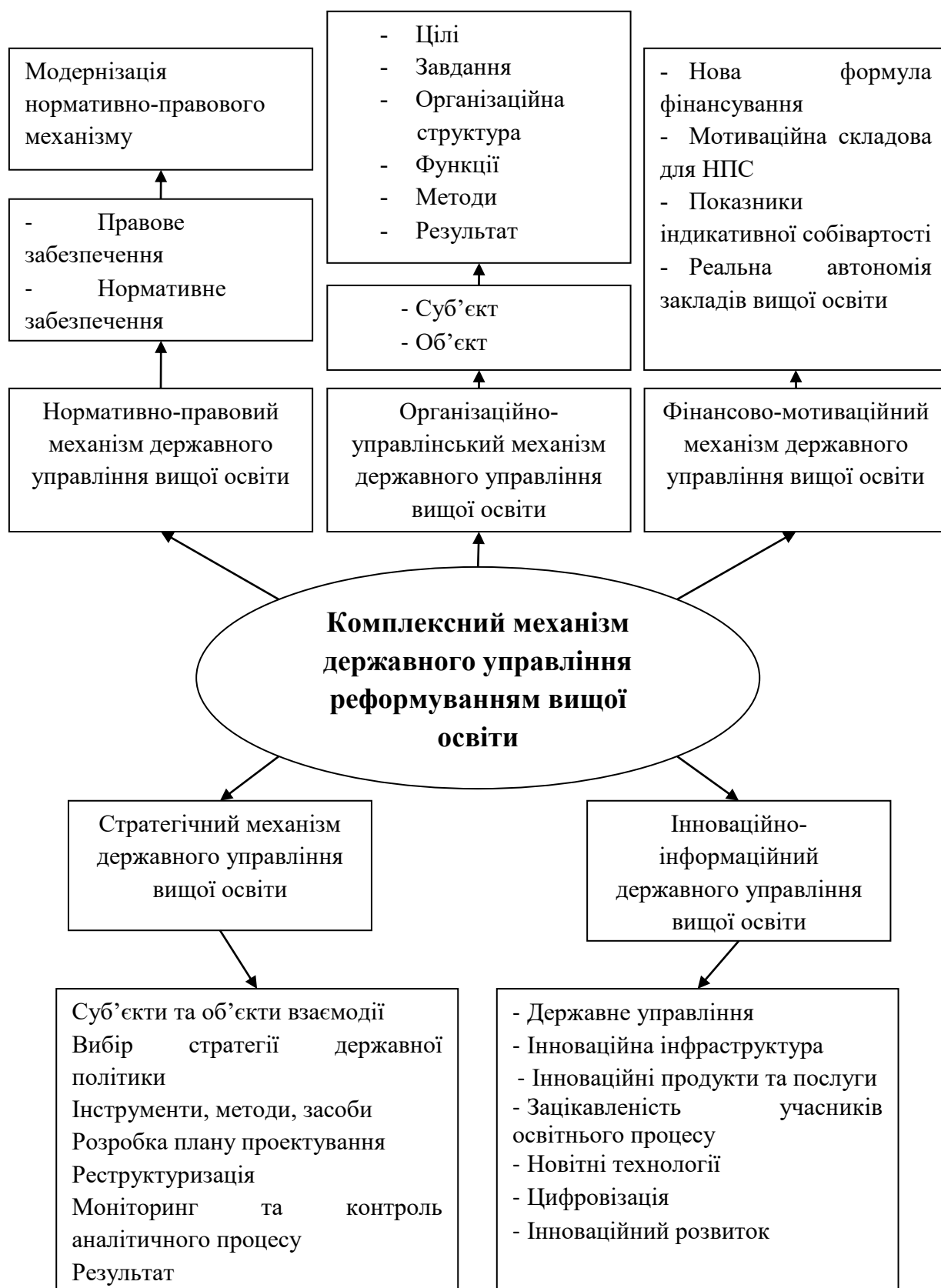

Рис.5. Комплексний механізм державного управління реформуванням вищої освіти

ВИСНОВКИ

У дисертації запропоновано вирішення актуальної для науки державного управління проблеми щодо теоретико-методологічного обґрунтування й розробки практичних рекомендацій щодо формування та реалізації механізмів державного управління реформуванням вищої освіти. В результаті проведених досліджень можливо виокремити наступні висновки:

1. Проаналізовано сучасний стан й тенденції розвитку вищої освіти в Україні.

З'ясовано, що для сучасної освіти характерний динамізм, який проявляється в рухливості й прагненні розвиватися. На даному етапі протікає інтенсивна реформаторська політика в освітній системі України, впроваджуються нові проекти та методи державного управління. Це призводить до того, що з'являється потреба удосконалювати основи управління системою освіти.

Обґрунтовано, що важливим принципом управління вищою освітою на усіх її рівнях повинен бути принцип системності. Встановлено, що особливість державного управління сучасною системою освіти визначається станом, в якому останнє десятиліття знаходиться галузь освіти, а саме стан експоненціального розширення, котрий супроводжується кризовими явищами й пошуками шляхів виходу з даної кризи. Такий пошук характеризується як теоретичним так і практичним характером, в ході якого впливають основні риси новітньої освітньої системи.

2. Систематизовано теоретичні підходи державного управління реформуванням вищої освіти.

Встановлено, що для забезпечення розвитку й реалізації державної політики в освітній галузі необхідно зберегти існуючу й вдосконалювати наявну систему вищої освіти за рахунок покращення якості надання освітніх послуг, підняття рівня освіченості кожного громадянина держави, шляхом розширення можливостей отримувати вищу освіту, створення й дотримання рівноправного доступу до вищої освіти, додаткового фінансування у вигляді цільових й пільгових кредитів, функціонування збалансованої структури й обсягів підготовки майбутніх фахівців, котрі навчаються за державним замовленням. При цьому варто врахувати зацікавленість кожного громадянина, держави й суспільства, завдяки наданню соціальних пільг студентам та гарантій згідно законодавства.

Визначено, що процес реформування й розвитку державної політики в області вищої освіти в умовах інформаційного суспільства об'єктивно змінюються традиційні та формуються нові вектори взаємозв'язків між державними інституціями й освітою, і, як наслідок, приводять до актуальності формування новітньої державної політики в області освітніх послуг.

Виявлено, що однією з актуальних задач державного управління є забезпечення доступності до отримання якісної освіти на протязі всього

життя для кожної особистості, а також подальше становлення її національного характеру. Для цього необхідно постійно оновлювати зміст освіти й підходи до організації навчально-виховного процесу з дотриманням демократичних цінностей й ринкових основ економіки, а також науково-технічного прогресу.

3. Здійснено порівняльний аналіз практики державного управління вищою освітою зарубіжних країн та нашої держави. Охарактеризована систематизація теоретико-методологічного інструментарію зарубіжного досвіду державного управління розвитком вищої освіти, через впровадження принципів доступності й безперервності освіти.

Наряду з цим, у різних європейських країнах були виявлені розбіжності у питаннях регулювання й змісту вищої освіти. Якщо розглядати поняття «регулювання», то під ним ми розуміємо процес впливу правових, організаційних й політичних чинників на стан системи вищої освіти. Окрім цього, регулювання - це процес, який впливає на стан реалізації й самі результати освітніх програм й визначається за кількісними та якісними показниками.

Зазначено, що попередній аналіз наукових досліджень в області європейського досвіду організації системи вищої освіти й використання його для України, дозволяє виявити окремі проблеми, що можуть бути предметом для подальших досліджень й винайдення адекватних рішень в даній сфері. Серед таких моментів можна виділити:

- відсутність конкретизованих рекомендацій та рішень щодо адаптації накопиченої інформації й позитивного європейського досвіду системи вищої освіти відповідно до освітнього простору України;
- розходження у єдиному науковому підході до питань показників й критеріїв якості різнорівневих освітніх програм в Україні та Європі.

Тому дані проблеми повинні стати предметом вирішення, щоб можна було сформувати ефективну систему управління вищою освітою, а також закладами вищої освіти, в першу чергу. Саме при такому підході можливе ефективне досягнення цілей, які, на сьогодні, потребують впливу усіх учасників ринку освітніх послуг.

4. З'ясовано специфіку механізмів державного управління вищою освітою, враховуючи сучасні аспекти організаційно-правового, інституційного й економічного механізмів. Встановлено, що для практичного удосконалення забезпечення високої якості української вищої освіти, необхідно формувати наступні основні напрями: розроблення й впровадження систем менеджменту якості відповідно до вимог міжнародних стандартів, створення незалежних агентств оцінювання якості освіти, забезпечення тісного зв'язку вищої освіти з науковими дослідженнями, забезпечення повної автономії закладів вищої освіти, при умові збереження кращих традицій фундаментальності української освіти.

Окреслено сучасні напрями модернізації вищої школи, які пов'язані з диверсифікацією освіти, розширенням академічних свобод, зміною освітньої

парадигми, інтеграцією вищої школи в єдиний європейський освітній простір та серйозним чином змінюють стратегію підготовки кадрів. Вона стає орієнтованою на потреби економічної діяльності регіону, конкретних роботодавців, запити суб'єктів ринкових відносин. Сучасний ринок праці висуває вимоги як до рівня теоретичних знань потенційного співробітника, так до його особистісних якостей, здібностей, а також бажань та вмінь навчатися, в цілому до системи його компетенцій. Зміни в підготовці здобувачів автоматично ведуть до перетворення сучасної системи підготовки викладача вищої школи.

Відмічено, що в економічному механізмі державного управління в системі реформування й розвитку вищої освіти в Україні ми можемо побачити необхідність змін вітчизняної системи вищої освіти в області її готовності відносно сучасного розвитку, серед яких нові підходи до виділення не тільки освітніх, але й освітньо-наукових кластерів. На ряду з цим, ми можемо говорити про неадекватність реакції на виклики й ризики зовнішнього й внутрішнього середовища на інституційному, регіональному та національному рівнях. Це все при тому, що сьогодні ми спостерігаємо у сфері вищої освіти великі глобальні, політичні й економічні виклики, які обумовлені загальносвітовою тенденцією та специфічними умовами сьогодення, що дозволяє нам зробити висновок про необхідність своєчасного та обґрунтованого аналізу таких викликів та ризиків, які є основою для розробки обдуманих та дієвих рішень для їх реалізації у державній освітній політиці. Ми можемо сказати, що вітчизняна вища освіта має значний запас міцності, який важливо не тільки зберегти, але й примножити. Сучасний етап розвитку передбачає формування сучасного ризик-менеджменту у системі вищої освіти, так як сучасний інноваційний розвиток українських університетів та усієї освітньої системи може бути забезпечений тільки тоді, якщо ми будемо передбачати події, а не діяти у режимі реагування на ті або інші ризики.

5. Виявлено шляхи підвищення ефективності державного управління розвитком системи вищої освіти України:

- введення у дію державних освітніх стандартів другого покоління;
- активний розвиток так званої «квазібагаторівневої» системи вищої освіти;
- перехід до нової структури кваліфікації кадрів;
- створення національних кваліфікаційних рамок для фахівців різних галузей, при яких досягається взаємодія усіх зацікавлених сторін освітнього процесу;
- співпраця з європейськими структурами в рамках загальноєвропейських освітніх програм;
- визначення загальних та спеціальних компетенцій для здобувачів першого й другого рівня навчання, а також гармонізація навчальних планів й алгоритм вибудовування дисциплін;

- академічні обміни для проведення консультативної та експертної діяльності й підвищення кваліфікації професорсько-викладацького складу, впровадження пілотних курсів, їх випробування й апробація у навчальному процесі, проведення моніторингу ефективності, проведення адміністративно-організаційних заходів щодо включення розроблених курсів у навчальні плани, застосування дистанційного навчання.

- забезпечення високої мобільності й конкурентоздатності знань та вмінь громадян України;

- збалансування зважених технологічних перетворень й збереження традиційної гуманітарної парадигми вже існуючої системи освіти.

6. Обґрунтовано концепцію управлінського впливу держави на процес реформування вищої освіти. Запропоновано механізми визначення ефективності діяльності закладів вищої освіти, котрі, посилюють практичне значення, яке буде відігравати вагому роль в процесі скорочення числа закладів вищої освіти за рахунок їх об'єднання. Дані концептуальні основи можуть слугувати при виборі траєкторії об'єднання закладів вищої освіти й для цілей державного управління системою вищої освіти, а також рентингування освітніх установ з подальшим прийняттям рішення про їх доцільність злиття. Також при прийнятті підсумкового управлінського рішення варто враховувати профільність закладів вищої освіти та їх територіальне розташування, а також дані взаємодії з роботодавцями.

7. Запропоновано стратегічні напрями державного управління реформуванням вищої освіти, які дадуть змогу забезпечити:

- створення новітньої системи освіти, котра прискорить розвиток людини та її інтелекту;

- покращення ефективності навчання здобувачів усіх рівнів вищої освіти, підвищення конкурентоспроможності сучасної освіти завдяки практичній спрямованості освітніх програм;

- формування збалансованої законодавчої бази в сфері вищої освіти, яка допоможе ефективно реалізувати стратегічні напрями в період реформування;

- успішне реформування вищої освіти й поширення цього досвіду;

- приведення до норм та змісту усіх підсистем освіти.

Дані стратегічні напрями дозволять створити:

- соціально-сприятливі умови для здобуття освіти усіма категоріями населення;

- дієву систему ресурсного забезпечення освіти;

- сформувати соціальну й фізичну зрілу творчу особистість, громадянина нашої держави;

- економічно-сприятливі умови й соціальні гарантії для педагогічних та науково-педагогічних працівників, покращити їх соціальний статус;

- оптимальні умови для вдосконалення й творчості, щоб забезпечити високу якість освіти;
- широку підтримку серед суспільства в напрямі реформування вищої освіти;
- підвищити якість теперішньої освіти, її розвиток у відповідності до світових та європейських стандартів.

8. Надано пропозиції щодо трансформації державної політики в контексті реформування системи вищої освіти в напрямі євроінтеграції. Зазначено, що для сучасної освіти одна з найбільших проблем полягає у пошуку розумного співвідношення між централізацією й децентралізацією освітніх систем та стратегій. При цьому, на розуміння поняття «система освіти» значною мірою впливає особистісно-орієнтована парадигма сучасності й визначення пріоритетів освітніх цінностей особистості. Визначено, що саме основна зосередженість України повинна бути направлена на постійне підвищення якості освітнього процесу, постійне оновлення змісту та форм освіти, правильне планування й організація навчального процесу, алгоритм послідовності процесу здобуття профільного рівня та продовження навчання протягом усього життя, створення системи постійного навчання, а також інтеграція освітнього простору нашої держави до світової системи вищої освіти та збереження й розвиток традицій вітчизняної вищої школи.

9. Побудовано модель формування й застосування комплексного механізму державного управління вищою освітою. Зазначимо, що суспільство нашої держави намагається впровадити систему освіти, котра могла б відповідати викликам часу, потребам суспільства й особистості, саме тому варто прогнозувати нові умови та віднаходити інноваційні моделі для освітнього розвитку. Тому основою найперспективніших моделей, котрі випробувані часом, стає ідея підтримки й розвитку природної обдарованості, здібності кожної дитини, що є запорукою для самоствердження на життєвому шляху. Основою моделі освітнього та інформаційного середовища майбутнього має стати ієрархічна модель особистості, котра буде давати можливість розумно визначати напрями й темпи розвитку кожної людини та розробляти ефективні методики педагогічного впливу. На нашу думку комплексний механізм державного управління являє собою систему політичних, економічних соціальних та організаційних правових засобів цілеспрямованого впливу органів державного управління, в якому показані цілі, рішення, впливи, дії й результати. Комплексний механізм державного управління визначається сферою в якій застосовується й буде змінюватися від особливостей даної сфери.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії:

1. Вавренюк С.А. Державне управління реформуванням вищої освіти в Україні : монографія / С.А. Вавренюк. – Харків : НУЦЗУ, 2020. – 284 с.
2. Садковий В.П., Домбровська С.М., Шведун В.О., Вавренюк С.А. Державне управління виховним процесом в закладах вищої освіти України : монографія / В.П. Садковий, С.М. Домбровська, В.О. Шведун, С.А. Вавренюк. – Харків : НУЦЗУ, 2019. – 352 с.
3. Домбровська С.М., Вавренюк С.А., Палюх В.В. Державне регулювання фізичної культури та спорту в Україні : монографія / С.М. Домбровська, С.А. Вавренюк, В.В. Палюх. – Харків : НУЦЗУ, 2020. – 307 с.

Особистий внесок: розділ 2.3 «Виховні функції фізичної культури і спорту серед студентської молоді» (стор. 125-138).

4. Вавренюк С.А., Грень Л.М., Алієва П.І. Сучасна освіта України: державноуправлінський аспект: монографія / С.А. Вавренюк, Л.М. Грень, П.І. Алієва. – Харків: НУЦЗУ, 2021. – 238 с.

Публікації в закордонних наукових виданнях за фахом:

5. Вавренюк С.А. Государственное регулирование реформирования высшего образования Украины на современном этапе /С.А. Вавренюк// East journal of security studies : наук. журнал. – National University of Civil Protection of Ukraine, Pomeranian University in Slupsk, 2018. – Вип. 2(12). – С. 15-24.
6. Вавренюк С.А. Преимущества модульной системы подготовки студентов в системе высшего образования Украины /С.А. Вавренюк// East journal of security studies : наук. журнал. – National University of Civil Protection of Ukraine, Pomeranian University in Slupsk, 2018. – Вип. 3(1). – С. 77-85.
7. Вавренюк С.А. Европейские тенденции развития последипломного образования / С.А. Вавренюк// Polish journal of science : наук. журнал. – Польша (Варшава), 2018. – Вип. №9. – С. 29-32.
8. Вавренюк С.А. Стратегические направления реформирования современной системы высшего образования Украины / С.А. Вавренюк // Научный журнал «Власть и общество (история, теория, практика)». – 2019. - № 1 (49). – С. 28-36.

9. Vavrenyuk, S. (2019). QUALITY OF EDUCATION AS ONE OF THE STATE SAFETY FACTORS. EAST JOURNAL OF SECURITY STUDIES, 5(2), 37-47 .Retrieved from <https://ejss.nuczu.edu.ua/index.php/ejss/article/view/21>.

Статті у фахових наукових виданнях з державного управління:

10. Вавренюк С.А. Проблеми та напрямки досягнення якості освіти на етапі реформування вищої освіти України / С.А. Вавренюк// Інвестиції : практика та досвід: науково-практичний журнал, серія Державне управління. – К. : ТОВ «ДКС Центр», 2018. – Вип. 14. – С. 79-83.

11. Вавренюк С.А. Розвиток освіти в Україні в контексті ризиків та викликів / С.А. Вавренюк// Публічне урядування: зб. наук. праць. К. : Вид-во ДП «Виробничий дім «Персонал», 2018. – Вип. 3 (13). – 225 с.

12. Вавренюк С.А. Проблеми болонського процесу для системи вищої школи / С.А. Вавренюк// Інвестиції : практика та досвід: науково-практичний журнал, серія Державне управління. – К. : ТОВ «ДКС Центр», 2018. – Вип. 18. – С. 59-62.

13. Вавренюк С.А. Сучасний стан та проблеми дворівневої структури в системі вищої освіти України / С.А. Вавренюк// Право та державне управління : збірник наукових праць. Запоріжжя. : Вид-во Класичний приватний університет, 2018. – Вип. 3 (2). – 175 с.

14. Вавренюк С.А. Проблемні питання підготовки висококваліфікованих кадрів вищої школи / С.А. Вавренюк// Інвестиції : практика та досвід: науково-практичний журнал, серія Державне управління. – К. : ТОВ «ДКС Центр», 2018. – Вип. 21. – С. 85-89.

15. Вавренюк С.А. Проблеми та розвиток процесу державної акредитації закладів вищої освіти в Україні / С.А. Вавренюк// Вісник Національного університету цивільного захисту України : зб. наук пр. – Х : Вид-во НУЦЗУ, 2018. – Вип. 2 (9). – 526 с. (Серія «Державне управління»).

16. Вавренюк С.А. Перспективи розвитку співпраці України та Євросоюзу в сфері вищої освіти / С.А. Вавренюк// Право та державне управління : збірник наукових праць. Запоріжжя. : Вид-во Класичний приватний університет, 2018. – Вип. 4. – С. 117-121.

17. Вавренюк С.А. Вплив процесу євроінтеграції на підготовку молоді в системі вищої освіти України / С.А. Вавренюк// Інвестиції : практика та досвід : науково-практичний журнал, серія Державне управління. – К. : ТОВ «ДКС Центр», 2018. – Вип. 24. – С. 75-79.

18. Вавренюк С.А. Механізм мобільності студентів як засіб підвищення якості освіти в Україні / С.А. Вавренюк// Публічне управління та адміністрування в Україні: науковий журнал, – ПУ «Причорноморський науково-дослідний інститут економіки та інновацій», 2018. – Вип. 8, С. 23-27.

19. Вавренюк С.А. Моніторинг як засіб досягнення якості вищої освіти України / С.А. Вавренюк// Публічне урядування: зб. наук. праць. К. : Вид-во ДП «Видавничий дім «Персонал», 2019. – Вип. 1 (16). – 292 с.
20. Вавренюк С.А. Базові моделі державного управління системою вищої освіти України / С.А. Вавренюк// Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування : електронне фахове видання. – №1, 2019. – http://el-zbirn-du.at.ua/index/zmist_2019_1/0-39.
21. Вавренюк С.А. Удосконалення системи державного управління у сфері вищої освіти / С.А. Вавренюк// Вісник Національного університету цивільного захисту України : зб. наук. пр. – Х. : Вид-во НУЦЗУ, 2019. – Вип. 1 (10). – 397 с. – (Серія "Державне управління"). – С. 251-257.
22. Вавренюк С.А. Історія проведення реформи вищої освіти в Європі / С.А. Вавренюк// Інвестиції: практика та досвід : науково-практичний журнал, серія Державне управління. – К. : ТОВ «ДКС Центр», 2019. – Вип. 15. – С. 80-84.
23. Вавренюк С.А. Організаційно-правовий механізм державного управління вищою освітою України / С.А. Вавренюк// Інвестиції : практика та досвід: науково-практичний журнал, серія Державне управління. – К. : ТОВ «ДКС Центр», 2019. – Вип. 17. – С. 54-58.
24. Вавренюк С.А. Ефективність реалізації державної політики в сфері вищої освіти. / С.А. Вавренюк// Вісник Національного університету цивільного захисту України : зб. наук. пр. – Х. : Вид-во НУЦЗУ, 2019. – Вип. 2 (11). – 482с. – (Серія "Державне управління"). – С. 273-280.
25. Vavrenyuk S.A. Internal risks of the contemporary state of higher education in Ukraine // S.A. Vavrenyuk // Public management : collection. - №5 (15) – September 2018. – Kyiv: ДП «Видавничий дім «Персонал», 2018. – 298 р.
26. Vavrenyuk S.A. Improving the efficiency of public administration of the development of the system of higher education of Ukraine // S.A. Vavrenyuk // Public management : collection. – №4 (19) – September 2019. – Kyiv : ДП «Видавничий дім «Персонал», 2019. – Р.34-43.
27. Vavrenyuk S.A Influence of the process of reforming the higher education of Ukraine on the healthy lifestyle of student youth // S.A. Vavrenyuk // Public management : collection. – №5 (20) – December 2019. – Kyiv : ДП «Видавничий дім «Персонал», 2019. – Р.34-44.
28. Vavrenyuk S.A. Features of governmental regulation in the sphere of educational services of Ukraine // S.A. Vavrenyuk // Public management : collection. – №2 (17) – March 2019. – Kyiv : ДП «Видавничий дім «Персонал», 2019. – Р.25-34.
29. Vavreniuk S. Problems and prospects of development of higher education in Europe // S. Vavreniuk // Вісник Національного університету цивільного захисту України : зб. наук. пр. – Х. : Вид-во НУЦЗУ, 2020. – Вип. 1 (12). – 592 с. – (Серія "Державне управління"). – С. 317-325.

30. Вавренюк С.А. Теоретичні основи підвищення ефективності системи вищої освіти на державному рівні / С.А. Вавренюк// Вісник Національного університету цивільного захисту України : зб. наук. пр. – Х. : Вид-во НУЦЗУ, 2020. – Вип. 2 (13). – 579 с. – (Серія "Державне управління"). – С. 24-36.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

31. Вавренюк С. А. The essence of state management of higher education of Ukraine in the process of its reforming / С. А. Вавренюк // Тезиси XII міжнародної научної конференції. Научный журнал открытой дипломатии «Власть и общество (История, теория, практика)» № 4 (48) – 2018. – Грузия, 2018. – С. 149–150.

32. Вавренюк С.А. Сучасні аспекти розвитку якості системи освіти України / С.А. Вавренюк// II міжнародна конференція «Інноваційні технології в науці та освіті. Європейський досвід» : матеріали. – Дніпро-Гельсінкі, 2018. – С. 44-47.

33. Вавренюк С.А. Сучасні аспекти організаційно-правових механізмів державного управління вищою освітою в Україні / С.А. Вавренюк// Правові аспекти публічного управління: теорія та практика : матеріали X наук.-практ. конф. 13 грудня 2018 р., м. Дніпро / за заг.ред. Л.Л. Прокопенка. – Д. : ДРІДУ НАДУ, 2018. – С. 99-101.

34. Вавренюк С.А. Сучасні механізми управління освітою в Європі / С.А. Вавренюк// Формування ефективних механізмів державного управління та менеджменту в умовах сучасної економіки: теорія і практика : матеріали VI Міжнародної заочної науково-практичної конференції 30 листопада 2018 р. / за ред. В.М. Огаренка. О.В. Покатаєвої та ін. – Запоріжжя : КПУ, 2018. – С. 47-49.

35. Вавренюк С.А. Стратегічні напрями реформування сучасної системи вищої освіти України / С.А. Вавренюк// Інноваційні економічні механізми для розвитку підприємств, регіонів, країн : матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 15-16 лютого 2019 р. – Київ : Таврійський національний університет імені В.І. Вернадського, 2019. – С. 39-41.

36. Вавренюк С.А. Гуманітарна складова професійної освіти курсантів профільних закладів / С.А. Вавренюк// Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави : тези доп. міжнар. наук. – практ. конф. (м. Харків, 30 листоп. 2018 р.) / МВС України, Харків, нац. ун-т внутр. справ; Консультант. Місія Європейського союзу. – Харків, 2018. – 362 с.

37. Вавренюк С.А. Підходи та інноваційні технології в освітньому просторі / С.А. Вавренюк// XIV Міжнародна конференція «Стратегія якості у промисловості і освіті» (4-7 червня 2018 р., Болгарія, Варна) : матеріали у 2 томах. Том I. Упорядники: Хохлова Т.С., Ступак Ю.О. – Дніпро-Варна, 2018. – 396 с.

38. Вавренюк С.А. Європейські тенденції розвитку післядипломної освіти / С.А. Вавренюк// Проблеми та перспективи забезпечення цивільного захисту : матеріали міжнародної науково-практичної конференції молодих учених. – Харків : НУЦЗУ, 2019. – Українською, російською, англійською та болгарською мовами. – С. 419-420.

39. Вавренюк С.А. Проблемні питання модульної системи підготовки студентів у системі вищої освіти України / С.А. Вавренюк// X Міжнародна конференція молодих вчених «Молоді вчені 2019 – від теорії до практики» (07 березня 2019 р., м. Дніпро, Україна): Упорядники : Хохлова Т.С., Ступак Є.О. – Дніпро, 2019. – С. 247-250.

40. Вавренюк С.А. Механізми формування та реалізації державної політики у сфері реформування вищої освіти / С.А. Вавренюк// Державне управління у сфері цивільного захисту: наука, освіта, практика : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 17-18 травня 2019 р. за заг. ред. В.П. Садкового. – Х. : Вид-во НУЦЗУ, 2019. – С.6-9.

41. Вавренюк С.А. Компетентнісний підхід оцінювання сучасного викладача закладу вищої освіти як один із способів покращення якості вищої освіти / С.А. Вавренюк// II Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція : «Інноваційні технології розвитку особистісно-професійної компетентності педагогів в умовах післядипломної освіти», 23 травня 2019 р. – <https://sites.google.com/view/professional-education-kaf>.

42. Вавренюк С.А. Проблемні питання при підготовці фахівців сфери вищої освіти / С.А. Вавренюк// Публічне управління та адміністрування на сучасному етапі державотворення [Електронне видання] : матеріали I Всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 24 жовтня 2019 р.) / відп. ред. А. А. Мазаракі. – Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2019. – С. 162-164.

43. Вавренюк С.А. Новітні інформаційні технології в роботі бібліотек закладів вищої освіти / С.А. Вавренюк// III Міжнародна конференція «Інноваційні технології в науці та освіті. Європейський досвід» : матеріали. – Дніпро-Амстердам, 2019. – С. 29-31.

44. Вавренюк С.А. Освіта як один із головних чинників безпеки держави / С.А. Вавренюк// Інноваційний розвиток і підвищення рівня спроможності об'єднаних територіальних громад : матеріали наук.-практ. конф. за міжнар. участю, м. Дніпро, 30 жовтня – 29 листопада 2019 р. / за заг. ред. І.А. Чикаренко. – Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2019. – С. 49-51.

45. Вавренюк С.А. Аналіз практики взаємодії роботодавців та закладів вищої освіти як фактор підвищення ефективності / С.А. Вавренюк// Державне управління у сфері цивільного захисту: наука, освіта, практика : матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 18-19 березня 2020 р. / за заг. ред. В.П. Садкового. – Х. : Вид-во НУЦЗУ, 2020. – С. 9-12.

46. Вавренюк С.А. Problems and prospects of development of higher education in Europe / С.А. Вавренюк// Формування ефективних механізмів

управління в умовах трансформації соціально-економічних систем : матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 12 березня 2020 р. – Х : Вид-во ХНУМГ, 2020. – С. 205-207.

47. Вавренюк С.А. Переваги інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі закладів вищої освіти / С.А. Вавренюк // Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції студентів, аспірантів та молодих вчених за тематикою «Сучасні комп'ютерні системи та мережі в управлінні»: збірка наукових праць / Під редакцією Г.О. Райко. – Херсон: Видавництво ФОП Вишемирський В.С., 2020. – С. 222-224.

48. Vavrenyuk, S. Improving the effectiveness of public administration in the development of the system of higher education in Ukraine / S.Vavrenyuk // Authority and Society 2019 : XIII International Scientific Conference Proceeding 2019. – Tbilisi, Publishing House «Technical University», 2019. – P. 23–27.

Праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

49. Вавренюк С.А. Шляхи удосконалення системи навчання фізичної культури і спорту у вищих навчальних закладах України / С.А. Вавренюк // Публічне урядування : зб. наук. праць. К. : Вид-во ДП «Виробничий дім «Персонал», 2018. – Вип. 2 (12). – С. 85-94.

50. Вавренюк С.А. Удосконалення форм і методів мотивації студентів до занять фізичною культурою та спортом під час навчання у ЗВО / С.А. Вавренюк // Вісник Національного університету цивільного захисту України: зб. наук пр. – Х : Вид-во НУЦЗУ, 2018. – Вип. 1 (8). – 542 с. (Серія «Державне управління»).

51. Vavrenyuk, S., Karlash, V. (2019). Social security of the individual and society in the framework of the national security of Ukraine. EAST JOURNAL OF SECURITY STUDIES, 4(1), 67-79. Retrieved from <https://ejss.nuczu.edu.ua/index.php/ejss/article/view/10>.

АНОТАЦІЯ

Вавренюк С.А. Механізми державного управління реформуванням вищої освіти в Україні. - Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління. Національний університет цивільного захисту України, Харків, 2021.

В дисертаційній роботі запропоновано вирішення актуальної для науки державного управління проблеми щодо теоретико-методологічного обґрунтування й розробки практичних рекомендацій для формування та реалізації механізмів державного управління реформуванням вищої освіти.

Систематизовані теоретичні засади державного управління вищою освітою в Україні. Встановлені особливості державного управління при

формуванні сучасної системи вищої освіти в Україні. Проаналізовано сутність реалізації державного управління в системі вищої освіти. Вивчені проблеми й перспективи розвитку вищої освіти в країнах Європи та світу. Проведено аналіз сучасного стану державного управління підготовки кадрів вищої школи в Україні. Розкриті механізми державного управління реформуванням вищої освіти в Україні. З'ясовані особливості інноваційних підходів до державного управління реформуванням вищої освіти. Охарактеризовані концептуальні засади державного управління реформуванням вищої освіти в Україні. Сформовані методологічні основи підвищення ефективності державного управління розвитком системи вищої освіти України. Удосконалено напрями ефективної та оптимальної роботи по створенню національних кваліфікаційних рамок для фахівців різних освітніх галузей, а також критерії для визначення взаємодії в галузі підготовки класифікованої робочої сили за рахунок кластеризації сфери освіти.

Запропонована концепція удосконалення державного управління реформуванням вищої освіти. Розроблена модель комплексного механізму державного управління реформуванням вищої освіти. Сформовані методологічні основи підвищення ефективності державного управління розвитком системи вищої освіти України.

Ключові слова: державне управління, механізми державного управління вищою освітою, система вищої освіти, державна політика у сфері вищої освіти, реформування вищої освіти.

АННОТАЦИЯ

Вавренюк С.А. Механизмы государственного управления реформированием высшего образования в Украине. - Квалификационная научная работа на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени доктора наук по государственному управлению по специальности 25.00.02 - механизмы государственного управления. Национальный университет гражданской защиты Украины, Харьков, 2021.

В диссертационной работе предложено решение актуальной для науки государственного управления проблемы по теоретико-методологическому обоснованию и разработке практических рекомендаций для формирования и реализации механизмов государственного управления высшим образованием.

Систематизированы теоретические основы государственного управления высшим образованием в Украине. Установлены особенности государственного управления при формировании современной системы высшего образования в Украине. Проанализирована сущность реализации государственного управления в системе высшего образования. Изучены проблемы и перспективы развития высшего образования в странах Европы. Проведен анализ современного состояния государственного управления подготовкой кадров высшей школы в Украине. Раскрыты механизмы

государственного управления реформированием высшего образования в Украине. Выявлены особенности инновационных подходов к государственному управлению реформированием высшего образования. Охарактеризованы концептуальные основы государственного управления реформированием высшего образования в Украине. Сформированы методологические основы повышения эффективности государственного управления развитием системы высшего образования Украины. Усовершенствовано направления эффективной и оптимальной работы по созданию национальных квалификационных рамок для специалистов различных образовательных областей, а также критерии для определения взаимодействия в области подготовки классифицированной рабочей силы за счет кластеризации сферы образования.

Предложена концепция совершенствования государственного управления реформированием высшего образования. Разработана модель комплексных механизмов государственного управления реформированием высшего образования. Сформированы методологические основы повышения эффективности государственного управления развитием системы высшего образования Украины.

Ключевые слова: государственное управление, механизмы государственного управления высшим образованием, система высшего образования, государственная политика в сфере высшего образования, реформирование высшего образования.

ANNOTATION

Vavreniuk S.A. Mechanisms of State Management of Reforming Higher Education in Ukraine. - Qualification scientific work as a manuscript.

Dissertation on competition of Doctor of Sciences degree in Public Administration by specialty 25.00.02 – mechanisms of public administration. National University of Civil Defence of Ukraine, Kharkiv, 2021.

In the dissertation, a solution is proposed for the problems of public administration science on the theoretical and methodological justification and development of practical recommendations for the formation and implementation of public administration mechanisms of higher education.

The theoretical foundations of public administration of higher education in Ukraine are systematized. The features of public administration in the formation of the modern system of higher education in Ukraine are established. The essence of the implementation of public administration in higher education is analyzed. The problems and prospects of the development of higher education in Europe are studied. The analysis of the current state of public administration of higher education in Ukraine. The mechanisms of public administration of the reform of higher education in Ukraine are disclosed. The features of innovative approaches to public administration of higher education reform are clarified. The conceptual foundations of public administration of the reform of higher education in Ukraine

are described. The methodological foundations of increasing the effectiveness of public administration of the development of higher education in Ukraine are formed. The areas of effective and optimal work on the creation of national qualification frameworks for specialists in various educational fields, as well as the criteria for determining the interaction in the preparation of a classified workforce through the clustering of education, have been improved.

The concept of improving public administration in the reform of higher education is proposed. A model of integrated mechanisms of public administration for the reform of higher education has been developed. The methodological foundations of increasing the effectiveness of public administration of the development of higher education in Ukraine are formed.

Keywords: public administration, mechanisms of public administration of higher education, higher education system, state policy in the field of higher education, reform of higher education.

Відповідальна за випуск *Домбровська Світлана Миколаївна*

Підписано до друку 25.03.2021 р.
Формат 60х84 ¹/₁₆. Обл.-вид. арк. 2,5.
Гарнітура Таймс. Тираж 100 прим.

Віддруковано з оригінал-макета в друкарні ФОП Леонов Д.С.
61023, м. Харків, вул. Весніна, 12, тел. (057) 717-28-80